

KVANK Työn ja päivätoiminnan valiokunta
Laatukriteerityöryhmä

Suomen malli / LUONNOS
12.10.2015

Osallisuutta ja työllistymistä edistävän toiminnan laatukriteerit

1. Tuki valintojen ja suunnitelmien tekemiseen
2. Tuki muutokseen ja siirtymävaiheisiin
3. Tuki lähiyhteisöihin liittymiseen
4. Tuki opintoihin pääsemiseen
5. Tuki mahdollisimman suuren itsenäisyyden saavuttamiseen
6. Tuki terveyteen ja hyvinvointiin
7. Tuki ammatillisiin opintoihin tai työhön pääsemiseen
8. Tuki itseilmaisuuksiin ja luovuuteen
9. Tuki merkityksellisissä sosiaalisissa rooleissa toimimiseen
10. Tuki palvelujen sisältöihin ja toimintatapoihin vaikuttamiseen

Johdanto

Osallisuutta ja työllistymistä edistävän toiminnan laatuksiteerit on laadittu erityisesti osallisuudessa ja työllistymisessä tukea tarjoavien palveluiden käyttöön. Laatuksiteerit sopivat työ- ja arviointivälineeksi palvelujen tuottajille, ostajille, käyttäjille ja valvontaviranomaisille. Palveluiden tuottaja voi olla julkinen, yksityinen ja kolmas sektori. Suositeltavaa on, että laatuksiteereitä aletaan toteuttaa suunnitelmallisesti, arvioiden palvelua suhteessa laatuksiteereihin.

Laatuksiteerit täyttävän palvelun tulee osallisuutta ja työllistymistä edistävässä toiminnassa mahdollistaa ja varmistaa, että

- palvelun käyttäjät voivat tehdä henkilökohtaisten tavoitteidensa mukaisia valintoja ja suunnitelmia,
- palvelun käyttäjillä on vaikutusvaltaa omaa elämäänsä koskeviin päätöksiin,
- palvelun käyttäjät saavuttavat henkilökohtaisia tavoitteitaan,
- palvelun käyttäjät ovat aktiivisia, itsenäisiä lähiyhteisönsä jäseniä ja yhteiskunnan kansalaisia,
- palvelun käyttäjät hyödyntävät omia kykyjään,
- palvelun käyttäjät saavat ja ovat tietoisia perus- ja ihmisoikeuksistaan.

Osallisuutta ja työllistymistä edistävän toiminnan laatuksiteereitä on työstänyt Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunnan (jäljempänä KVANK) työn ja päivätoiminnan valiokunnan laatuksiteerityöryhmä. Työryhmään on kuulunut Kehitysvammaliitto, KTO-kehitysvamma-alan tuki- ja osaamiskeskus Varsinais-Suomen erityishuoltopiiriin ky, Me Itse ry, Kehitysvammaisten Tukiliitto ry, Aula-työkotien Kannatusyhdistys ry, Helsingin kaupunki, **Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystpiiri Eksote, Kymenlaakson sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä Carea, OmaPolku ry, Parik-säätiö, Rinnekoti-Säätiö, Eteva, Kärkulla samkommun ja Veijo Lehtonen**. Laatuksiteerityöryhmä on kokoontunut säännöllisesti tiiviillä aikataululla. Laatuksiteerit on työstetty kriittisen tutkinnan kautta ja näin on löydetty yhteinen näkemyspohja suomalaisiin laatuksiteereihin. Näkökulmia on haettu New Directions: Irlannin työ- ja päivätoimintapalveluiden uudistamisohjelmasta, eurooppalaisesta yleishyödyllisten sosiaalipalvelujen laatukskehyksestä sekä KVANK:n yksilöllisen tuen laatuksiteereistä. Työryhmä on hakenut prosessin aikana laatuksiteerien työstämiseen kommentteja ja näkökulmia työn ja päivätoiminnan valiokunnalta.

Tuen täytyy olla ohjauksellista ja osallistavaa yhteistoimintaa, ja tuki tulee mahdollistaa kellonajasta riippumatta. Ohjauksellisen tuen tulee sisältää myös tarvittava hoito. Palvelun tuottaja voi tarvittaessa ohjata palvelunkäyttäjiä asiantuntijapalveluihin esimerkiksi terapiapalvelut, opinto-ohjaus ja vertaisvalmennus. Palvelunkäyttäjällä on oikeus käyttää päätöksenteossa hänen määrittelemäänsä luottohenkilöä ja hänellä on oikeus saada tietoa hänelle ominaisella kommunikaatiotavalla. Palvelun käyttäjällä on myös oikeus yksilöllisiin apuvälineisiin.

Laatuksiteerit edellyttävät yksilöllistä työotetta, jossa palvelunkäyttäjän yksilölliset tavoitteet toimivat tuen ja ohjauksen lähtökohtana.

NÄMÄ JÄIVÄT ENSI KERTAAN:

Yksinäisyyttä ehkäistään

- Yksinäisyyden ehkäiseminen kaikessa?
- mitä henkilöstön osaamisalueita laatuksiteerit erityisesti korostavat/muuttavat – toimintakulttuurin muutos
- Henkilökunnan ammattitaito ohjauksessa on osoitettava laatuksiteereissä, ml. henkilöstön kouluttaminen ja osaamistason ylläpitäminen/vahvistaminen siten, että henkilöstö pystyy mahdollistamaan ja tukemaan palvelunkäyttäjien liittymistä lähiyhteisöihin, työllistymistä –

tiedonhankintataito, työnantajayhteistyötaito... Työssä tarvittavat tiedot, taidot ja pätevyys (esim. ei vain sosionomeja)

- voivat saavuttaa yksilökeskeisessä suunnitelmassaan määrittämänsä tavoitteet
- YK-sopimuksen olennaiset artiklat (19, 27)
- toiminta toteutetaan niin, että kaikkien on mahdollista yhdenvertaisesti osallistua siihen (esteettömyys – saavutettavuus)
- Keskeinen lainsäädäntö listattuna -> Palvelukulttuurin muutos, käynnissä olevan muutoksen selittäminen
- Palveluiden hankintamenettelyjen on kehityttävä siihen suuntaan, että palvelunkäyttäjän valinnanmahdollisuudet lisääntyvät
- Palvelujen hinnoittelutavat muuttuvat joustavammiksi ja monipuolisimmiksi muun muassa mitoittamalla palvelut yksilöllisinä palvelupaketteina/henkilölle varattuina tukitunteina
- Palvelut tuotetaan ylläpitämällä tuki- ja toimintapisteitä
- Palvelunkäyttäjällä on oltava mahdollisuus parantaa omaa toimeentuloaan tekemällä ansiotyötä.

Toimintakulttuurin muutos

Laatukriteerien juurtuminen käytäntöön edellyttää toimintakulttuurin muutosta. Toimintakulttuuri tarkoittaa muun muassa ajattelun ja käytäntöjen kokonaisuutta, elämäntapaa, maailman hahmottamisen tapaa, tapaa vuorovaikuttaa, tapaa kohdata toisiamme. Laatukriteerit otetaan käyttöön jo olemassa oleviin rakenteisiin, jonka jälkeen rakenteita muokataan mahdollistaen täysipainoisen laatukriteerien hyödyntämisen. Joustavuus arjessa ja rakenteissa mahdollistaa yksilöllisen toiminnan ja tuen. Palvelunkäyttäjää palveleva toimintakulttuuri edellyttää arvojen ja asenteiden pohdintaa. Arvot mahdollistavat ja rohkaisevat luovuuteen uuden toimintakulttuurin kehittämisessä. Toimintakulttuurin muutoksessa avainasemassa on usko ja luottamus ympärillä oleviin ihmisiin, lupa toimia yrityksen ja erehdyksen kautta ja oikeus mielipiteen muuttamiseen sekä oikeus tukeen päätöksenteossa. Ihmisiä tuetaan kansalaisuuteen, joka tarkoittaa avointa vuorovaikutusta ja kohtaamista ihminen edellä.

JOHTAMINEN TOIMINTAKULTTUURISSA

mitä merkitystä toiminnallani on asiakkaaseen. Saija tekee ensi kerraksi

Valtakunnan taso tähän vai loppuun?

1. Tuki valintojen ja suunnitelmien tekemiseen

Tavoiteltava lopputulos:

- Ihmiset tekevät ja harjoittelevat tekemään omaa elämäänsä ja tulevaisuuttaan koskevia valintoja, ja he saavat tukea tavoitteidensa saavuttamiseen.

Palvelun käyttäjän saama tuki:

- Palveluntuottaja varmistaa, että palvelun käyttäjät saavat valintojen ja suunnitelmien tekemisessä tarvitsemaansa tietoa itselleen sopivassa, saavutettavassa muodossa.
 - Esimerkiksi: selkokieli, tukiviittomat, kuvakommunikaatio, tulkkipalvelun hyödyntäminen, hankitun tiedon analysointi
- Palveluntuottaja tukee palvelun käyttäjiä tekemään valintoja ja suunnitelmia, jotka perustuvat hankittuun tietoon ja/tai kokemuksiin.
 - Esimerkiksi: tutustumiskäynnit, eri asioiden kokeilu, erilaiset työelämä- ja asumisharjoittelujaksot, hankitun tiedon ja kokemusten analysointi, vertaistuki
- Olennaisena osana valintojen ja suunnitelmien tekemistä palveluntuottaja tukee palvelun käyttäjiä ymmärtämään valintojensa seurauksia sekä arvioimaan ja hallitsemaan niihin sisältyviä riskejä ja vastuita. Ihmisillä on myös oikeus vaihtaa mielipidettään, epäonnistua, tehdä "väärä" valintoja sekä saada näistä oppimiskokemuksia.
 - Esimerkiksi: positiivisen riskiarvioinnin (<http://verneri.net/yleis/positiivinen-riskiarviointi>) hyödyntäminen eri tilanteiden jäsentämisessä
- Palveluntuottaja tukee tarvittaessa myös palvelun käyttäjien lähihenkilöitä, jotta he voivat olla palvelun käyttäjien tukena valintojen ja suunnitelmien tekemisessä. Palvelunkäyttäjä itse määrittää lähihenkilönsä.
 - Esimerkiksi: keskustelu- ja koulutustilaisuudet, tiedon jakaminen ja välittäminen, avoin vuorovaikutus, esimerkin näyttäminen

2. Tuki muutokseen ja siirtymävaiheisiin

Tavoiteltavat lopputulokset:

- **Palvelun käyttäjät saavat yksilöllistä tukea erilaisiin muutokseen ja siirtymävaiheisiin, jotka ovat olennainen osa jokaisen aikuisen ihmisen elämää.**
- **Palvelun käyttäjillä on mahdollisuus kokeilla etukäteen muutokseen ja siirtymävaiheisiin liittyviä asioita.**
- **Ihmisten siirtymät eri tuki- ja palvelumuotojen välillä ovat mahdollisimman saumattomia.**

Palvelun käyttäjän saama tuki:

- **Palveluntuottaja laatii yhdessä palvelun käyttäjän kanssa suunnitelman siitä, mitä asioita muutoksessa tai siirtymävaiheessa tulee ottaa huomioon palvelun käyttäjän näkökulmasta ja hänen kannaltaan. Suunnitelman tulee sisältää toimenpiteet muutokseen ja siirtymävaiheisiin liittyvien esteiden ja haasteiden ratkaisemiseksi. Samaan aikaan tapahtuvat päällekkäiset muutokset tulee myös huomioida ja ennakoida. Muutoksessa tai siirtymävaiheessa annettava tuki muotoillaan tämän suunnitelman pohjalta.**
 - **Esimerkiksi: huomioidaan muutoksen vaatima aika, muutokseen liittyvät ja niihin vaikuttavat ihmissuhteet**
- **Palveluntuottaja varmistaa, että palvelun käyttäjillä on mahdollisuus kokeilla uusia asioita, tilanteita ja/tai ympäristöjä saadakseen tietoa ja kokemuksia, joiden perusteella voi tehdä muutosta tai siirtymävaihetta koskevia valintoja ja päätöksiä.**
 - **Esimerkiksi: työnvarjostus (Job Shadow), ”tutkimusmatkailumetodi”**
- **Palveluntuottaja huomioi palvelun käyttäjän edistymisiä ja saavutuksia.**
 - **Esimerkiksi: jatkuva palaute, sanallinen tunnustus, todistus, stipendi, portfolio, kukitus, juhlat**
- **Palveluntuottaja tekee yhdessä palvelun käyttäjien kanssa yhteistyötä eri toimijoiden kesken sen mahdollistamiseksi, että muutokset ja siirtymävaiheet toteutuvat palvelun käyttäjän kannalta mahdollisimman sujuvasti.**
 - **Esimerkiksi: tiedonsiirto, samansuuntaiset suunnitelmat, yhdenmukainen tuki määriteltyjen tavoitteiden saavuttamiseksi, yhteydenpito ja palaute**

3. Tuki lähiyhteisöihin liittymiseen

Tavoiteltavat lopputulokset:

- Ihmiset käyttävät lähiyhteisöjensä yleisiä palveluita, luovat ja ylläpitävät sosiaalisia suhteita lähiyhteisöjen jäsenten kanssa ja osallistuvat lähiyhteisöjen jokapäiväiseen toimintaan.

Palvelun käyttäjän saama tuki:

- Palveluntuottaja mahdollistaa palvelun käyttäjille lähiyhteisön tarjoamia mahdollisuuksia ja palveluja koskevan tiedon saamisen. Lisäksi palveluntuottaja mahdollistaa kokemuksellisen tutustumisen lähiyhteisöjen toimintaan sekä itsenäisen liikkumisen ja matkustamisen harjoittelua.
 - Esimerkiksi: sanomalehden/netin menovinkkeihin tutustuminen, harrastusmahdollisuuksien kartoittaminen, asukasyhdistyksen toimintaan tutustuminen, lähipalveluihin tutustuminen ja niiden käyttäminen,
- Palveluntuottaja auttaa palvelun käyttäjiä löytämään keinoja toiveiden mukaisen osallistumisen mahdollistamiseksi sekä vahvistaa palvelujen käyttäjien luottamusta siihen, että lähiyhteisöjen tarjoamat mahdollisuudet ja palvelut ovat heidän käytettävissään.
 - Esimerkiksi: tutustumiset ja kokeilut, ”mallioppiminen”,
- Palveluntuottaja tukee palvelun käyttäjiä lähiyhteisöihin ja paikallisiin ihmisiin tutumisessa sekä oman panoksensa antamisessa lähiyhteisöihin, kansalaistoimintaan ja yhteiskuntaan.
 - Esimerkiksi: urheilutapahtumat, työväenopistojen kurssit, asukasyhdistyksen, urheiluseuran tai jonkun muun järjestön toiminta
- Palveluntuottaja vahvistaa palvelun käyttäjien lähihenkilöiden valmiuksia olla tukena palvelun käyttäjien lähiyhteisöihin liittymisessä. Palvelunkäyttäjä itse määrittää lähihenkilönsä.
 - Esimerkiksi: yhteistyöpalaverit, joissa sovitaan yhteiset toimintatavat
- Palveluntuottaja tekee yhteistyötä lähiyhteisöjen eri toimijoiden kanssa, jotta palvelun käyttäjillä on mahdollisuus hyödyntää lähiyhteisöjen tarjoamia mahdollisuuksia.
 - Esimerkiksi: muistutus velvollisuudesta tehdä yhdenvertaisuuslain edellyttämiä kohtuullisia mukautuksia, tiedon välittäminen
- Palveluntuottaja mahdollistaa sen, että tukea lähiyhteisöihin liittymiseen on saatavilla joustaviin kellonaikoihin, silloin kun tukea tarvitaan.
 - Esimerkiksi: Jos kaupunginosan tapahtuma alkaa klo 14 ja henkilöstön työaika loppuu klo 14, voidaan työajoissa joustaa tai etsitään tukihenkilö mahdollistamaan tapahtumaan osallistumisen

4. Tuki opintoihin pääsemiseen

Tavoiteltava lopputulos:

- **Ihmiset saavat tukea päästäkseen tarpeitaan ja kiinnostuksiaan vastaaviin opintoihin siten, että elinikäinen oppiminen mahdollistuu.**

Palvelun käyttäjän saama tuki:

- Palveluntuottaja tukee palvelun käyttäjiä erilaisten, sekä tutkintotavoitteisten että ei-tutkintotavoitteisten koulutusvaihtoehtojen selvittämisessä ja niihin pääsemisessä.
 - Esimerkiksi: tiedonhaku internetistä, koulutusmessut, tutustumiskäynnit ja -jaksot kouluihin
- Palveluntuottaja tekee yhteistyötä koulutuksen tarjoajien kanssa palvelun käyttäjien elinikäisen oppimisen mahdollistamiseksi. Lähtökohtana on hyödyntää ensisijaisesti kaikille tarjolla olevia yleisiä koulutus- ja kurssivaihtoehtoja. Integroitimahdollisuuksia selvitettäessä otetaan huomioon yhdenvertaisuuslain (1325/2014) velvoite koulutuksen järjestäjälle kohtuullisten mukautusten tekemisestä opetuksen järjestämisessä. Vasta toissijaisesti hyödynnetään erityisryhmille suunnattuja koulutuksia ja kursseja.
 - Esimerkiksi: työväenopistojen kurssit, ensiapukurssit, tietokonekurssit, erilaiset koulutukset ja kurssit, jotka vahvistavat henkilön arjessa selviytymisen valmiuksia, akateemisten taitojen opetus, ylläpitäminen ja vahvistaminen

5. Tuki mahdollisimman suuren itsenäisyyden saavuttamiseen

Tavoiteltava lopputulos:

- **Ihmisillä on omassa elämässään mahdollisimman suuri itsenäisyys.**

Palvelun käyttäjän saama tuki:

- Palveluntuottaja mahdollistaa erilaisten itsenäisyyttä tukevien arjen taitojen harjoittelun, oppimisen ja omaksumisen. Arjen taitoja ylläpidetään, vahvistetaan ja opetellaan yhteistyössä henkilön kannalta tärkeiden verkostojen kanssa, kokeilujen ja kokemusten kautta, aidoissa ympäristöissä kotona ja lähiyhteisöissä.
 - Esimerkiksi: ruoan terveellinen annostelu, rahankäytön hallinta, sosiaaliset taidot, kansalaistaidot, medialukutaito, median käytön tukeminen (myös sosiaalinen media), tiedonhankinta, vieraat kielet, kodinhoito, liikkuminen ja matkustaminen, ihmissuhteet ja seksuaalisuus, itsestä huolehtiminen sekä lukeminen, laskeminen ja muut akateemiset taidot.
- Mahdollisimman suuren itsenäisyyden saavuttaminen edellyttää, että palveluntuottaja tukee palvelun käyttäjää valintojen ja suunnitelmien tekemisessä. Tätä käsitellään osaluueessa 1.

6. Tuki terveyteen, hyvinvointiin ja sosiaalisiin suhteisiin

Tavoiteltava lopputulos:

- Ihmiset saavat tukea ja ohjausta terveellisten elämäntapojen noudattamiseen sekä omasta terveydestään ja hyvinvoinnistaan huolehtimiseen.
- Ihmiset saavat tukea ja ohjausta sosiaalisten suhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen.

Palvelun käyttäjän saama tuki:

- Palveluntuottaja tukee palvelun käyttäjiä ottamaan vastuuta omasta terveydestään ja hyvinvoinnistaan. Palveluntuottaja tekee tässä tiivistä yhteistyötä terveydenhuollon ja asumispalvelujen kanssa ja huolehtii toimivasta yhteistyöstä myös muiden terveyteen ja hyvinvointiin liittyvien sidosryhmien kanssa.
 - Esimerkiksi: opastusta terveellisestä ruokavaliosta, hampaiden hoidosta, stressin hallinnasta ja rentoutumisesta
- Palveluntuottaja tukee palvelun käyttäjiä hyödyntämään yhteiskunnan tarjoamia terveys- ja hyvinvointipalveluja.
 - Esimerkiksi: palvelun käyttäjien tukeminen ja harjaannuttaminen käyttämään tarvitsemiaan terveys- ja hyvinvointipalveluita lähtökohtaisesti lähipalveluina, sen sijaan että ne toteutettaisiin työ- ja päivätoimintayksikössä. (esimerkiksi erilaisia terapioida)
 - Esimerkiksi: tuki lähiyhteisön tarjoamien liikunta- ja kulttuuripalvelujen, kuten urheiluseurojen, liikuntakerhojen, kuntosalien sekä teatteri-, näyttely-, ja konserttitarjonnan hyödyntämiseen
- Palveluntuottaja huolehtii työterveyshuoltoon sisältyvien veloitteiden toteutumisesta työterveyshuoltosäännösten mukaisesti.
 - Esimerkiksi: työterveyshuollon perusosa mm. työterveystarkastukset, työergonomia, **kts. työterveyshuoltolaki**
- Palveluntuottaja tukee palvelun käyttäjiä ottamaan vastuuta omista sosiaalisista suhteistaan. Palvelun käyttäjiä tuetaan luomaan ja ylläpitämään sosiaalisia suhteita itseään ja toisia arvostavasti ja kunnioittavasti.
 - Esimerkiksi: ensin saadaan tukea uimahallissa käymiseen, jonka jälkeen käyminen siirtyy omaan elämään ja uimahallissa voidaan käydä sekä itsenäisesti että kaverin kanssa
 - Esimerkiksi: sosiaalisen median sekä lähiyhteisön ja sen tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntäminen sosiaalisten suhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen

7. Tuki ammatillisiin opintoihin tai työhön pääsemiseen

Tavoiteltava lopputulos:

- **Ihmiset saavat tukea ja valmennusta päästäkseen ammatillisiin opintoihin tai työhön.**

Palvelun käyttäjän saama tuki:

- Palveluntuottaja tukee palvelun käyttäjiä hankkimaan tietoa ja käytännön kokemuksia heitä kiinnostavista opiskelu- ja työmahdollisuuksista, jotta he voivat tehdä kykyjään ja kiinnostuksiaan vastaavia ammatillisia valintoja. Palveluntuottaja tekee tässä tiivistä yhteistyötä TE-palvelujen ja muiden sidosryhmien kanssa.
 - Esimerkiksi: tiedonhaku yhdessä palvelun käyttäjän kanssa, määräaikaisten työ- ja koulutuskokeilut, ammatinvalinnanohjauksen palvelut, urasuunnittelu, työnvarjostus – toiminta
<http://www.eosmo.fi/tyokirja/varjostaminen/index.html> (job shadow)
- Palveluntuottaja tukee palvelun käyttäjiä ammatillisissa opinnoissa tai työssä tarvittavien taitojen, kykyjen ja valmiuksien vahvistamisessa. Tavoitteena on maksimoida ihmisten mahdollisuudet työskennellä avoimilla työmarkkinoilla.
 - Esimerkiksi: työpaikalla tarvittavat ihmissuhdetaidot, työhön liittyvät tietotekniset taidot, ajan hallinnan taidot, rahan käytön taidot, opiskeluun tai työhön liittyvät liikkumisen ja matkustamisen taidot
- Palveluntuottaja tukee palvelun käyttäjiä valitsemaan työnteon eri vaihtoehtoista itselleen mieluisimman ja sopivimman. Valinnan tulee perustua palvelun käyttäjän yksilökeskeiseen suunnitelmaan.
 - Esimerkiksi: palkkatyö, freelance –työt, tuettu yrittäjyys, osuuskuntatoiminta, vapaaehtoistoiminta
- Palveluntuottaja tukee palvelunkäyttäjän työllistymistä avoimille työmarkkinoille työsuhteiseen palkkatyöhön, joko tuottamalla itse tuetun työllistymisen työhönvalmennusta tai ohjaamalla palvelunkäyttäjä toisen palveluntuottajan työhönvalmennuspalveluun.

8. Tuki itseilmaisuuun ja luovuuteen

Tavoiteltava lopputulos:

- **Ihmisillä on mahdollisuus toteuttaa omaa luovuuttaan ja löytää keinoja itseilmaisuuun.**

Palvelun käyttäjän saama tuki:

- Palveluntuottaja tukee palvelun käyttäjiä kokeilemaan uusia asioita löytääkseen omia lahjojaan, kykyään ja itseilmaisun keinojaan. Tätä tehdään yhteistyössä erilaisten luovien alojen toimijoiden ja ammattilaisten kanssa, hyödyntäen lähiyhteisön tarjoamia mahdollisuuksia.
 - Esimerkiksi: musiikin, draaman, tanssin, kirjoittamisen, maalaamisen, median, kuvaamisen ja käsityötaiteen hyödyntäminen projekteina, kerhoina, pajoina

9. Tuki merkityksellisissä sosiaalisissa rooleissa toimimiseen

Tavoiteltava lopputulos:

- Ihmiset tunnistavat, kokeilevat ja omaksuvat eri toimintaympäristöissä itselleen merkityksellisiä, erilaisia sosiaalisia rooleja.

Palvelun käyttäjän saama tuki:

- Palveluntuottaja rohkaisee ja tukee palvelun käyttäjiä tunnistamaan, kokeilemaan, harjoittelemaan ja ylläpitämään erilaisia sosiaalisia rooleja eri toimintaympäristöissä ja tilanteissa.
 - Esimerkiksi: avustaja, vertainen, ryhmänvetäjä, ohjaaja, ystävä, vaikuttaja/aktivisti, sisarus, opiskelija, työnhakija, työyhteisön jäsen, kuntalainen, kouluttaja, kuluttaja, omaishoitaja, työnantaja
 - Esimerkiksi: oppilaitoksessa palvelun käyttäjä on ensisijaisesti opiskelija tai työ- ja elinkeinotoimiston palveluissa ensisijaisesti työnhakija.
- Palveluntuottaja tekee omalla toiminnallaan lähiyhteisölle näkyväksi sitä, että vammaisilla ihmisillä on erilaisia sosiaalisia rooleja.
 - Esimerkiksi: vammaiset ihmiset ovat aktiivisia toimijoita omassa asiointissaan, liikkumisessaan jne. He tilaavat ja maksavat itse omat ostoksensa ja selvittävät mahdolliset epäselvyydet saaden siihen tarvitsemansa tuen
- Palveluntuottaja tekee tarvittaessa yhteistyötä palvelun käyttäjien lähihenkilöiden (läheisten, muiden palvelujen työntekijöiden) kanssa, jotta nämä voivat omalta osaltaan tukea palvelun käyttäjiä erilaisissa sosiaalisissa rooleissa.
 - Esimerkiksi: yhteistyöpalaverit, joissa sovitaan yhteiset toimintatavat

10. Tuki palvelujen sisältöihin ja toimintatapoihin vaikuttamiseen

Tavoiteltava lopputulos:

- Ihmisten on mahdollista osallistua palvelujen suunnitteluun, kehittämiseen, seurantaan ja arviointiin sekä henkilöstön rekrytointiin.

Palvelun käyttäjän saama tuki:

- Palvelujen sisältöjen ja toimintatapojen suunnittelu, seuranta, arviointi ja kehittäminen tehdään palvelun käyttäjien ja työntekijöiden tiiviinä yhteistyönä. Tämä haastaa työntekijät ja palvelun käyttäjät uudenlaisiin rooleihin ja voi edellyttää palveluntuottajaorganisaation prosessien ja toimintakulttuurin muutosta: palvelun käyttäjä on yhteistyökumppani ja oman elämänsä asiantuntija, ei palvelun kohde.
 - Esimerkiksi: säännölliset yhteiset suunnittelu-, seuranta- ja arviointikokoukset, palvelun käyttäjille mahdollistetaan tieto ja keinot palautteen antamisen tavoista/väylistä ja mahdollisiin epäkohtiin puuttumisesta
 - Esimerkiksi: henkilöstön rekrytointihaastatteluihin haastattelijana osallistuminen, haastattelukysymysten valmistelu, kokemusasiantuntemuksen hyödyntäminen henkilöstökoulutuksissa
- Palvelun käyttäjät saavat tarvitsemansa tuen em. osallistumisen mahdollistamiseksi.
 - Esimerkiksi: saavutettavat kokouskäytännöt, saavutettavien menetelmien hyödyntäminen toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa, mahdollisuus käyttää tukihenkilöä tai edustajaa, selkokielliset ja muutoin palvelun käyttäjille saavutettavat ja ymmärrettävät aineistot

Valtakunnan taso

- Osallisuutta ja työllistymistä edistävien palvelujen tulee olla kaikkien niitä tarvitsevien saatavilla ja saavutettavissa
- Tarvitaan valtakunnallinen ohjelma ja siihen kestävä rahoituspohja osallisuutta ja työllistymistä edistävän toiminnan kehittämiseksi ja kehitettyjen toimintamallien juurruttamiseksi
- Lainsäädännöllä on taattava, että palvelunkäyttäjä voi yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti osallistua sekä työllistymistä että osallisuutta edistävään toimintaan
- Osallisuutta ja työllistymistä edistävän toiminnan valtakunnallista seurantaan, tilastointia ja tutkimusta on parannettava, jotta saadusta tiedosta tulee yhdenmukaista ja vertailukelpoista
- Sosiaalietuuksien ja ansiotulon tulee muodostaa toimeentuloa vahvistava kokonaisuus, joka kannustaa tekemään ansiotyötä